

En welk een sympathiek idee om Prof. Kuyper te verzoeken uit hun naam aan onze Koningin een grootsch geschenk aan te bieden.

Onder het lezen van zulke berichten voelt men: de banden tusschen Gereformeerd Zuid-Afrika en ons behooren steviger en inniger te worden.

Onze pers kan daarbij uitnemende diensten verleen.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het recht van staking.

VI.

In de vorige artikelen is een exposé gegeven van hetgeen op het eerste christelijk-sociaal congres over het recht van werkstaking is verhandeld, en van de opvatting van Dr. Nederbragt, die het stakingsrecht ontkent.

De meening van Dr. Nederbragt is niet onbestreden gebleven.

Gelijk te verwachten was heeft „Patrimonium“ deze beschouwing niet onbestreden gelaten, en in een drietal artikelen (in de Nos van 8 Dec. 1921, 15 Dec. 1921 en 5 Jan. '22) een uitvoerige kritiek op deze verwerping van het stakingsrecht geleverd. In die kritiek begint de heer Smeenk met op den voorgrond te stellen, dat hij er niet aan denkt de staking als het strijdmiddel der arbeiders te verheerlijken. Van een staking uit politieke motieven wil hij niet weten. Zelfs zou hij, indien het mogelijk was alle geschillen door arbitrage op te lossen, de staking geheel en al veroordeelen. Met Dr. N. veroordeelt hij de staking, die met moedwillige contractbreuk gepaard gaat. Ook zou hij niet gaarne de leer prediken, dat staking met verbreking van een voor een bepaalden tijd aangegane contractuele verbintenis reeds geoorloofd is, wanneer de arbeiders noodgedwongen van den beginne af een te laag loon hebben aanvaard. Maar ondanks dat alles moet hij zich tegen de theorie van Dr. N. verklaren.

De voornaamste reden, waarom wij deze theorie verwerpen, is evenwel hierin gelegen, dat wij, waar het bepaalde contractuele verbintenissen geldt, in praktijk willen zien gebracht het woord der Schrift: „heeft hij“ — d.i. de rechtvaardige, die op den berg des Heeren zal verkeren — „gezworen tot zijne schade, evenwel verandert hij niet.“ Is de contractuele termijn afgelopen, dan zijn o.i. de arbeiders vrij, om zelfs door het collectief neerleggen van den arbeid, — dat is door staken — betere voorwaarden te bedingen.

Verreweg de meeste arbeidscontracten — wij bedoelen nu niet de collectieve, maar de individuele overeenkomsten, — worden evenwel niet voor een bepaalden tijdsduur gesloten. Met de week, met den dag zelfs kunnen de partijen de overeenkomst doen eindigen of wijzigen. Hoe men nu ook de staking moge beschouwen, van „contractbreuk“ kan men hier bij het collectief neerleggen van den arbeid niet spreken.

Bij de behandeling van de wet op het arbeidscontract in 1906, zijn in de Tweede Kamer interessante juridische beschouwingen geleverd over het begrip „staking“. Ook in menig geschrift werd daarover gehandeld. Maar theoretisch ontbreekt er aan onze uiteenzettingen en definities nog wel een en ander. Het groeiende leven der maatschappij, of wij men in casu: het scheefgroeiende leven, doet ons verschijnselen waarnemen, waartegenover de theoreticus of de jurist dikwijls verlegen staat, indien hij wil definiëren en beoordelen. Dr. Nederbragt laat de belangrijke juridische vragen onbesproken. Hij geeft alleen zijn oordeel over de staking, met en zonder eigenlijke contractbreuk.

Practisch staat het zóó, dat noch de werkgevers, noch de arbeiders bij een staking denken aan een definitieve verbreking van den band. De arbeiders willen straks wel weer het werk bij de ondernemers opnemen, maar liefst tegen andere condities. Ook bij een uitsluiting willen de ondernemers wel weer de arbeiders in dienst nemen. Mits deze bereid zijn, om bepaalde voorwaarden te accepteren.

Dr. Nederbragt merkt ten aanzien van stakingen zonder contractbreuk, allereerst op, dat er van Christelijk standpunt beschouwd, geen enkele rechtsgrond te vinden is, waarop men betaling van loon zou mogen vorderen voor dagen, waarop men opzettelijk niet gewerkt heeft. De eisch van loonbetaling over stakingsdagen is z.i. geheel ongewettigd. Indien men dit aanvaardt, is, naar zijn meening, „ook de werkstaking zonder contractbreuk grootendeels prijs gegeven“.

Hier is een misverstand, geboren uit onbekendheid met de praktijk. Slechts zelden wordt in een groot conflict over de regeling der arbeidsvoorwaarden de eisch van loonbetaling over stakingsdagen gesteld. Dat met het als onrechtmatig erkennen van dezen eisch tevens de werkstaking zonder contractbreuk „grootendeels“ zou worden prijsgegeven, is geheel onjuist. Zoals de praktijk leert.

Overigens kan o.i. niet worden volgehouden, dat het stellen van den bedoelden eisch steeds ongemotiveerd en onrechtmatig is. Bedoelt de staking loonsverhoging te verkrijgen, dan zijn ook wij geneigd om den eisch als onredelijk af te wijzen. Veelal zal hij in dat geval ook wel niet gesteld worden. Maar is de staking een verweer tegen loonsverlaging of tegen een onredelijke handeling van den werkgever, dan zijn er o.i. omstandigheden denkbaar, waarin de eisch niet onrechtmatig zou zijn. Veel hangt hier natuurlijk af van het oordeel,

dat over het geschil, hetwelk tot de staking aanleiding gaf, van Christelijk standpunt moet worden geveld.

Voorts betoogt hij, wat het recht van collectieve neerlegging van den arbeid betreft:

Er is — ook dr. Nederbragt zal dit toestemmen — vrijheid van contractsluiting. De arbeiders hebben het recht, om hun arbeid te weigeren, wanneer de werkgevers niet willen voldoen aan de voorwaarden, die zij stellen. Mits natuurlijk die voorwaarden billijk zijn. Dat dit recht toekomt aan den individueelen arbeider, wordt, zelfs door oud-liberale economen, uitdrukkelijk geleerd. Maar het spreekt toch van zelf, dat hetgeen geoorloofd is aan een arbeider, in principe ook geoorloofd is aan de collectiviteit. Wel zijn er hier eenige reserves te maken met het oog op groote algemeene belangen. Maar daarop komen wij in ander verband terug.

De individueele arbeider kan van zijn „recht“ om den arbeid te weigeren, praktisch veelal geen gebruik maken. Eerst door het gemeenschappelijk optreden verkrijgt het in theorie erkende recht eenige praktische waarde. Maar dit is zeker geen reden, om het recht van gemeenschappelijk optreden te ontkennen.

Vervolgens beroept de heer Smeenk zich op de uitspraken van het tweede christelijk-sociaal congres, en legt er nog eens den nadruk op, dat de staking geen politiek maar alleen een economisch wapen mag zijn, en pas in het uiterste geval moet geproclameerd worden. Ook erkent hij de groote morele en economische nadeelen, die aan een werkstaking verbonden zijn, maar waaraan evenzeer de werkgevers schuldig staan. Bovendien wijst hij er op, dat een staking, waarin de ondernemers plotseling overvallen worden, geen duurzaam voordeel opleveren, waarom hij het stellen van een „ultimatum“, van een behoorlijken opzegtermijn noodzakelijk acht. Doch alle bedenkingen tegen de staking verhinderen hem niet tegenover de nadeelen, die een staking met zich meebrengt, te stellen de voordeelen, die zij afwerpt voor de arbeidsverhoudingen en voor heel het sociale leven. Hij ziet eindelijk slechts een middel om de stakingen te verminderen of te voorkomen, en dat is de meerdere ontwikkeling van de organisaties. De toestand in de graphische vakken legt daarvan voldoende bewijs af.

Op een hoofdbezwaar van Dr. N. moet tenslotte nog ingegaan.

De mensch, zoo zegt deze, heeft het recht niet opzettelijk en slechts om eigen voordeel te behalen, door middel van anderers nadeel, arbeidskracht door niets doen, verloren te doen gaan. Daartegen voert de heer Smeenk aan:

Allereerst merken wij op, dat een staking nog volstrekt niet altijd ten gevolge heeft, dat de stakers „niets doen“. Wij hebben bij meer dan een conflict gezien, dat de stakers in een ander bedrijf arbeid verrichten. Soms gaat men ook tijdens den duur van de staking, wel werk voor eigen rekening uitvoeren. Men „staakt“ dan, terwijl men toch de arbeidskracht niet geheel laat verloren gaan. Dr. Nederbragt zal wel willen toestemmen, dat uit den „arbeidsplicht“ nog volstrekt niet valt af te leiden, dat men dien plicht in loondienst moet vervullen en nog minder, dat men hem vervullen moet in den dienst van een of meer bepaalde werkgevers.

Maar wij willen niet op een dergelijke exceptie pleiten. Wij stemmen grif toe, dat men herhaaldelijk „niets doet“ en dus arbeidskracht niet aanwendt. Daarmee is evenwel de staking nog niet geoordeeld.

Wij aanvaarden den „arbeidsplicht“, die voortvloeit uit het Goddelijk gebod. Daarom keuren ook wij de hegeerte naar een „renteniersbestaan“ af. Men moet arbeiden, zoolang men kan. Dat behoort natuurlijk niet altoos arbeid in stoffelijken zin te zijn. Menig „rentenier“ of „pensioneerde“ verricht nuttigen geestelijken arbeid. Maar een leven van niets-doen is, zelfs voor ouden van dagen, die nog over de noodige lichamelijke en geestelijke kracht beschikken, bedenkelijk. En te gaan „rentenieren“ op vrij jeugdigen leeftijd, achten wij bepaald ongeoorloofd.

Maar die „arbeidsplicht“ kan in conflict komen met andere plichten. Zoo met den plicht, om te werken voor rechtvaardige en billijke regelingen op het terrein van den arbeid. Met den plicht, om te ijveren voor een behoorlijk loon, waarvan men de zijnen met „God en met eere“ kan onderhouden. Een „conflict van plichten“ is er in dit aardse leven telkens weer. Wat het zwaarste is, moet dan ook het zwaarste wegen. De eene plicht moet voor den anderen wijken.

Het is ook volkomen onjuist, om te meenen, dat men bij een staking slechts eigen voordeel wil bereiken endoor middel van anderers nadeel. Vooreerst gaat het daarbij herhaaldelijk niet alleen om zuiver persoonlijk voordeel. Het gebeurt meermalen, dat gestaakt wordt met het oog op de belangen van andere groepen, dan waartoe de meerderheid van de stakers behoort. Maar wat hier alles afdoet is, dat men staken kan in de overtuiging, dat de regeling der arbeidsvoorwaarden, die men begeert, in het belang is van alle bij het bedrijf betrokkenen. Goede arbeidsvoorwaarden zijn ten slotte ook in het belang van de werkgevers en van de derden, die men met den collectieven naam van „de gemeenschap“ zou kunnen aanduiden. Herhaaldelijk bleek een regeling, die eerst als vrucht van een staking werd verkregen, niet in het nadeel van het bedrijf.

Met den eisch, dat niet gestaakt worde door hen, die door de overheid krachtens haar soevereiniteit eenzijdig werd belast met een bepaalde taak, gaat „Patrimonium“ accoord. Een staking van politieambten is niet te verdedigen. Ook niet van verpleegsters, dokters etc., waardoor het leven van individuen in gevaar wordt gebracht. Ook ten aanzien van het groote verkeerswezen, waarbij op het spel staat de voedselvoorziening der bevolking, zijn dezelfde reserves in acht te nemen. De christelijke vakbeweging staat dan ook in het algemeen op dit standpunt, dat het personeel in publieken dienst het wapen van de werkstaking niet mag hanteeren.

De slotconclusie is:

Wij handhaven, ook wat de werkstaking aangaat, de vrijheid van den arbeidenden stand, al voegen wij daaraan onmiddellijk toe, dat ook deze vrijheid niet absoluut is.

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

Conclusies.

Wij zijn nu genaderd tot het punt, waar wij uit onze filosofische „lessen“ eenige conclusies mogen trekken, in verband met het doel, dat wij ons in het begin hebben gesteld.

Dit doel was: een inzicht te geven in de betekenis van de wijsbegeerte voor onzen christelijken levensstrijd, positief tot opbouw van onze wereld- en levensbeschouwing, negatief tot afweer van wat in de geesteswereld tegenover ons christendom vijandig staat.

Wij kozen daartoe den historischen weg. Er zijn ook andere wegen.

Om een denkbeeld te geven van het begrip en de taak van de wijsbegeerte kan men den gewonen weg kiezen van de „Inleiding in de wijsbegeerte“, waarvan Paulsen en Jerusalem ons voorbeeldige proeven hebben gegeven. In zulk een inleiding worden theoretisch het kernbegrip en de samenstellende elementen van de wijsbegeerte als wetenschappelijk vak in oogenschouw genomen, en verder systematisch de voornaamste richtingen en stelsels geordend en gekarakteriseerd.

De geschiedkundige weg leek ons, voor ons doel, echter de meest geschikte.

Ook bij het volgen van den ontwikkelingsgang der wijsbegeerte wordt onze geest ingeleid in het begrip en het wezen van deze eigensoortige wetenschap, en bovendien worden wij bepaald bij den ernst van dit vak als product van een geestesworsteling om het bezit van de waarheid. Weliswaar heeft iedere wetenschap het doel om de waarheid te veroveren, maar in de wijsbegeerte strekt, gelijk wij gezien hebben, niet slechts het verstand, maar de geheele ziel van den mensch, zich uit naar de hoogste geestesgoederen. De wijsbegeerte is het minst van alle vakken een z.g. neutraal of objectief vak. Ze is het naast verwant aan religie, en staat daarom, in haar afwijkende motieven en daden, het felst antithetisch tegenover de religie.

Dit is ons gebleken bij de schetsing van de Grieksche wijsbegeerte, die zich duidelijk aandienende als plaatsvervangster van den verwekten mythologischen godsdienst.

Nog sterker kwam dit uit, waar de botsing tusschen de Hellenistische en Christelijke wereldbeschouwing plaats greep.

En nadat, in de Middeleeuwen, tijdelijk het geesteszwaard van de ongeloofvige wijsbegeerte scheen te rusten, ontstond, tegelijk met de Hervorming, een nieuwe tegenstelling, die bij het langzaam, maar allengs machtig, veelzijdig, opbloeien der cultuur, steeds meer het karakter van onverzoenlijke vijandschap vertoonde.

Het is waar, dat deze vijandschap van den kant der filosofie niet altijd bewust tot uiting kwam.

Zondert men Spinoza uit, dan moet erkend, dat de nieuwe wijsbegeerte van het begin af een „beleeft“ houding tegenover het christendom heeft aangenomen en zelfs telkens het opzet heeft getoond aan de christelijke waarheden een redelijken grondslag te geven.

Maar de geschiedenis heeft, ook ten opzichte van de wijsbegeerte, de waarheid van de Schrift, dat de natuurlijke mensch niet begrijpt de dingen, die des Geestes Gods zijn, en dat het bedenken des vleesches vijandschap is tegen God, dramatisch in het licht gesteld.

Menigmaal ligt die vijandschap bij den mensch in het onbewuste.

Wij hebben het vooral gezien bij een zoo voorname figuur als Kant, dat de wijsgeer tegenover de christelijke religie met de edelste strevingen werkzaam kan zijn, maar tevens dat de natuurlijke vijandschap in haar edelsten vorm het gevaarlijkst karakter draagt.

Juist door de kritiek van dezen denkmeester is de wijsbegeerte overgegaan in het modern stadium, waarin zij nog heden verkeert, en aan de moderne wijsbegeerte is het onweersprekelijk duidelijk geworden, dat het denken, hetwelk niet uit-

gaat van baring, zich tens

Het ma de groote nument v de idealis de filosof wijsheidse haar blind

Ja, laat ons den l derne wij Wij, chi

te beoore naar spec Onverbu

tusschen zeggende Christus

maar de gij gehoor in de we

Het bel bedoeling wording t maar de de vleesc met haar

Deze Si hoofdwa beschouw melijk: h de zonde

Wie zif fondamen aard in overigens die ook

Van di de moder terende t

Kant o rede, een Kant is

aarde ge eeuwigen

Ook sp in den m van moe nit ook t

Christu beeld, da lyke zelf

Hegel l leer van den rede dom dan

Over S redeloze spreken.

En ool school, d de kenm maar al

De ide theistisch die louter de openb mensch,

theologie trisch (d

Ook dwaze d

Eucke wijsgeer het dicht lingsdenk Gods, hi

wereld b gie is te gaat ond liche“ (

schoone De idee hem niet

Hij gaat lutheid

Maar in een a staan vo dingn, c onrustig

Kan geestesle antwo

Niet n neer wij grondwa

Het is dat zij n lisme h zij weer

tioneele eerbiedig en in h

weer, zij zintoelg

Maar

worde door
maar souverei-
epaalde taak,
steking van
en. Ook niet
oor het leven
acht. Ook ten
u, waarbij op
der bevolking.
en. De chris-
het algemeen
in publieken
ing niet mag

werksta-
an den ar-
ij daaraan
te vrijheid

K. D.

nt, waar wij
te conclusies
doel, dat wij

en in de be-
zen chris-
w van onze
el tot afweer
er ons chris-

schen weg-

et begrip en
den gewonen
wijsbegeerte",
voorbeeldige
nleiding war-
menstellende
enschappelijk
verder syste-
u stelsels ge-

oor ons doel,

ikkelingsgang
geleid in het
ortige weten-
aard hij den
i geesteswor-
l Weliswaar
de waarheid
streckt, gelijk
rstand, maar
uit naar de
eerte is het
l of objectief,
igie, en staat
n en daden,
ligie.

otsing tus-
ke wereldbe-

lijk het gees-
teerte scheen
Hervorming,
st langzaam,
eien der cul-
verzoenlijke

van den kant
ng kwam.

erkend, dat
af een „be-
endom heeft
et heeft ge-
en redelijken

opzichte van
Schrift, dat
dingen, die
edenken des
ramatisch in

den mensch

en zoo voor-
er tegenover
e strevingen
e natuurlijke
gevaarlijkst

denkmeester
modern sta-
en aan de
rekelijk dui-
elk niet uit-

gaat van den grondslag der Schriftuurlijke open-
baring, zich al verder van God af beweegt en
zich tenslotte vijandig tegen God keert.

Het materialistisch monisme, waarvan Haeckel
de groote profeet is, staat daar als droevig mo-
nument van dit anti-goddelijk streven. Doch ook
de idealistische filosofie, die tenslotte uitliep op
de filosofie des levens, met haar aantrekkelijke
wijsheidselementen, verbergt ternauwernood onder
haar blinkend gewaad het antichristelijk hart.

Ja, laat ons dit woord vasthouden, omdat het
ons den besten toetssteen ter keuring van de mo-
derne wijsbegeerte geeft.

Wij, christenen, zijn verplicht de wijsbegeerte niet
te beoordeelen naar algemeene religieuze, maar
naar specifiek christelijke beginselen.

Onvervaardig streng trekt de Schrift de grenslijn
tusschen den waren en den valschen geest, door te
zeggen, dat alle geest, die niet belijdt, dat Jezus
Christus in het vleesch gekomen, niet uit God,
maar de geest van den antichrist is, „welke geest
gij gehoord hebt dat komen zal, en is nu alreede
in de wereld" (1 Joh. 4:3).

Het behoeft zeker geen betoog, dat hier niet de
bedoeling vóór ligt alléén het dogma van de vleesch-
wording tot toetssteen van de waarheid te stellen,
maar de geheele Schriftopenbaring, die zich in
de vleeschwording van Christus concentreert en
mét haar gegeven is.

Deze Schriftuurlijke waarheid vertakt zich in vier
hoofdwaarheden, die voor de christelijke wereld-
beschouwing kenmerkend en beslissend zijn, na-
melijk: het theïstisch Godsbegrip, de schepping,
de zondeval, en de verlossing door Christus.

Wie zich niet met zijn denken tegenover deze drie
fundamentele waarheden stelt, beweegt zich uiter-
aard in de anti-christelijke sfeer, al erkent hij
overigens verschillende waarheden en wijsheden,
die ook de christen huldigt.

Van dit standpunt uit nu is het oordeel over
de moderne wijsbegeerte, ook in haar meest schit-
terende uitwendige schoonheid, niet twijfelachtig.

Kant ontdekt wel, in den weg van de praktische
rede, een absoluut Godsbegrip, maar de God van
Kant is niet de God des Bijbels, die hemel en
aarde geschapen heeft en alle dingen naar zijnen
eeuwigen raad en voorzienigheid bestuurt.

Ook spreekt Kant wel van een radicale boosheid
in den mensch, maar dit booze is niet het gevolg
van moedwillige Godsverlaten en strekt zich niet
uit ook tot het verstand van den mensch.

Christus is voor dezen wijsgeer slechts een voor-
beeld, dat de mensch op den weg van zijne zede-
lijke zelfverlossing zich voor oogen mag stellen.

Hegel met zijn pantheïstisch Godsbegrip en zijn
leer van de evolutionistische bewustwording van
den rede-geest, staat nog verder van het christen-
dom dan Kant.

Over Schopenhauer, die God verving door een
redeloozen oerwil, behoeven wij niet eens te
spreken.

En ook bij de overige wijsgeeren der moderne
school, die wij de revue lieten voorbijgaan, worden
de kenmerkende waarheden van het christendom
maar al te duidelijk gemist.

De idealistische wijsgeeren vervagen allen het
theïstisch Godsbegrip tot een wijsgeerige Gods-
idee, die louter product is van de menschelijke rede. Niet
de openbaring van God, maar het bedensel van den
mensch, stelt de normen der Godskennis vast. Hun
theologie is niet theocentrisch, maar anthropocen-
trisch (de mensch het middelpunt).

Ook de sympathieke Eucken vermijdt deze
dwaze dwaling niet!

Eucken komt van de moderne, gaarne gehoorde,
wijsgeerige profeten, misschien het christendom
het dichtst nabij, doordat hij niet slechts het lie-
vingsdenkbeeld van de modernen, de immanentie
Gods, huldigt, maar ook in de „Ueberwelt" (de
wereld boven de natuur) vastigheid zoekt. Zijn reli-
gie is tenminste theocentrisch. Maar wanneer men
gaat onderzoeken wat voor Eucken de „überwelt-
liche" God beteekent, dan vervaagt opeens dit
schoone begrip in den nevel der onbestemde ideeën.
De idee van een persoonlijk, levend, God is voor
hem niet meer dan een symbolische voorstelling.
Hij gaat niet verder dan tot het geloof in „de abso-
luteitheid van het geestesleven".

Maar wat haat het den mensch, zoo hij gelooft
in een absoluut geestesleven, wanneer hij komt te
staan voor het probleem van den oorsprong aller
dingen, en voor de bange vraag: waar vindt mijn
onrustig hart rust?

Kan een mensch bidden tot een absoluut
geestesleven, en, zoo ja, kan hij op dat gebed
antwoord verwachten?

Niet minder teleurstellend is het resultaat, wan-
neer wij de levensfilosofen gaan keuren naar de
grondwaarheden van het christendom.

Het is waar — en wij erkennen het dankbaar —
dat zij met den hoogmoedswaan van het rationa-
liame hebben gebroken. Wij waardeeren het, dat
zij weer plaats geven aan het onbegrepen en irra-
tioneele; dat zij den modernen mensch weer leeren
eerbiedig te buigen voor het mysterie van het leven;
en, in het algemeen, dat zij aan het metafysische
weer zijn triomf gegund hebben over het natuurlijke,
zintuigelijk-waarneembare, bestaan der dingen.

Maar wat blijkt, wanneer wij dit mooie, hoop-

volle, woord metafysica toetsen aan de waar-
heid der Schrift?

Dan wordt het openbaar, dat dit boven-natuurlijke
toch niet uitkomt boven de natuur, maar alleen
is een hoogere of diepere sfeer in de ons omrin-
gende natuurlijke wereld, een wereld in de wereld,
die voor het bloote verstand onbereikbaar is.

Tot de wereld der onzienlijke dingen, welke
eeuwig zijn, klimt ook deze wijsbegeerte niet op.

Zoo is dus ook deze wijsheid tenslotte dwaas-
heid bij God.

Zoo geldt dus ook van de moderne filosofie
de scherpe kritiek, die de apostel Paulus eens gaf
van de Grieksche denkwereld: „In de wijsheid
Gods, heeft de wereld God niet gekend door de
wijsheid".

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Boeken-series.

Christelijke lectuur.

De vorige week handelden we over verschillende
serie-uitgaven van literatuur-productie, ten behoeve
van diegenen onder onze lezers, die belang stellen
in wat de letterkunde heeft voortgebracht.

Thans zou ik willen wijzen op enkele lectuur-
collecties, boeken dus van belletristischen aard.

Nu noemde ik in een der vorige artikelen meer
dan een van die boeken-, en vooral romanseries,
op; ze zijn veelvuldig en zeer gevarieerd van inhoud
en strekking.

Maar er zijn ook specifiek „christelijke bibliothe-
ken", dat wil dus zeggen series, die uitsluitend
boeken van christelijk gehalte bevatten en door
christelijke uitgevers worden verzorgd.

Zelfs bestaan verscheidene zulke collecties, en
daaronder zijn er, die al jaren loopen en een zeer
goeden naam hebben. Nu kan het natuurlijk niet
de bedoeling zijn, als we op deze series de aan-
dacht vestigen, die alle te bespreken; bovendien
wordt de inhoud van deze artikelen uiteraard be-
paald door de boeken, die ons worden toegezonden,
en dat zijn in dit geval enkele nummers van twee
series, die bij den Uitgever E. J. Bosch te Baarn
verschijnen. Dus hebben die boeken thans in 't bij-
zonder onze aandacht. Maar, in overeenstemming
met den opzet van deze artikelen-reeks, moeten
we toch ook met een enkel woord op de bekend-
ste van deze series wijzen.

Het is een zaak van veel belang, dat onze chris-
telijke uitgevers „christelijke bibliotheken" stichten.
Er is behoefte, veel behoefte aan lectuur van po-
sitief christelijken geest. We moeten, als we op-
komen tegen het lezen van „verkeerde" boeken
in de plaats daarvan andere kunnen noemen en
aanbevelen. En hoe meer materiaal de uitgevers
ons verschaffen, des te beter is het.

Daarbij moet echter vastgehouden worden de
eisch, dat deze christelijke boeken ook den toets
der literaire critiek kunnen doorstaan. Veel is daar-
over al geschreven en we behoeven niet in een
da capo te vervallen, maar we mogen die voor-
waarde nog wel eens uitdrukkelijk herhalen. Het
spreekt vanzelf, dat christelijke boeken anders zijn,
dan niet-christelijke; er is een gansch andere levens-
sfeer en gedachtenwereld, er is een nauwe be-
grenzing, omdat er een beslissende norm is, er
is ook een geheel verschillende visie op menschen
en dingen. En dat alles drukt een bepaald stempel
op de christelijke boeken. Maar dat zegt nog niet,
dat ze niet hebben te voldoen aan technische
eischen van compositie, taal, stijl, klank. En hun
psychologische analyse moet en zal andersoortig
zijn, dan die van wat we noemen „de moderne
romans", maar ze behoeft volstrekt niet minder te
wezen. We mogen niet tevreden zijn met een
stichtelijk verhaaltje alleen; onze christelijke lec-
tuur moet evengoed z'n uiterlijke kwaliteiten heb-
ben als ons christelijk leven-van-allen-dag, en we
sluiten in onze boeken niet de luiken voor onze
vensters, omdat in het fleurige zonnelicht „de
wereld" zich vermaakt.

En nu zal het niet gemakkelijk zijn voor de uit-
gevers voor hun seriën steeds boeken te vinden,
die aan de gestelde eischen voldoen, toch mogen
ze die niet laten varen, willen ze hun „bibliotheek"
op peil houden. Niet elk christelijk boek behoeft
een kunstwerk te zijn, om goed te wezen, maar
zonder de minste technische kwaliteiten kan het
dat niet zijn.

De bekendste series christelijke lectuur zijn de
al oude bibliotheken van de uitgevers Callenbach
en Daamen, de „Christelijke Bibliotheek" en de
„Bibliotheek voor hoofd en hart".

Beide collecties loopen al jaren en ze hebben
al menig goed christelijk boek onder de menschen
gebracht. Ik herinner b.v. aan de mooie werken
„Oostersch leven" (van Dr Obbink), „De Opgang
uit de hoogte" (van Posthumus Meyes) en het zeer
recente prachtwerk van Ds Knap, „Een uitverkoren
Val" uit Callenbach's serie, en de historische ro-
mans van Marjorie Bowen, enkele verhalen van
Penning e.d. uit Daamen's bibliotheek.

In vele christelijke gezinnen heeft men zich door
een abonnement op een van deze series het bezit
van deze goede lectuur verzekerd. Er is natuurlijk
graadverschil in de verschillende nummers, ook al
omdat sommige boeken al van ouden datum zijn,
maar over 't geheel genomen is wat deze biblio-
theken bevatten goed.

Naast deze series zijn nieuwere gekomen „de
Vereeniging ter bevordering van Christelijke lec-
tuur", een voortreffelijke bibliotheek, door den uit-
gever J. H. Kok te Kampen verzorgd, de „Boeken-
serie „Opgang", „Jonge-meisjes-boeken", en de
„Nieuwe Opgang Serie", alle uitgaven van Bosch
te Baarn.

Van deze laatste collecties ontvingen we enkele
nummers, die we thans nader moeten bespreken.

De „Nieuwe Opgang Serie" is een vervolg op,
of misschien beter gezegd, een uitbreiding van
de z.g. „kleine Opgang-serie", die, in batikbandje
gebonden, boekjes als: Wilma „Zomer", Weiland
„Levensleed", Westerbrink-Wirtz „Jong Vrouw-
tje" e.d. bevat.

Van deze „nieuwe" serie verschenen tot nu toe
twee nummers: Wilma „De bruidsketting" en P.
Keuning „De kracht van hunne kracht".

„De bruidsketting" is een samenvoeging
van schetsen, die Wilma eerder in tijdschriften
publiceerde. Ze hebben alle iets vaags, iets pes-
simistisch ook, typische trekken van Wilma's pro-
ductie. Heel sterk komt dat uit in de, eigenlijk
onbegrijpelijke, schets „de man met de lantaarn";
maar Wilma's rustige, mooie stijl doet u toch zoo'n
stuk ten einde toe lezen. 't Heeft iets van een
allegorie, doch den achtergrond verstaat ge niet,
terwijl ge leest. „Liefdes Jonkheid" voldoet beter,
maar de verreweg beste is „Grand Seigneur", onge-
twijfeld een van de sterkste schetsen uit geheel
Wilma's literairen arbeid, uit stylistisch oogpunt
evenzeer als om den inhoud. Er zit scherpe karak-
terteekening in de figuren van den Grand-Seig-
neur, een arme, oude buitenman, maar die zich
koning voelt in z'n stulpje, midden in de rijke
weelde der natuur, en z'n vrouw Driekse. En
de frappante tegenstelling van volkomen onafhan-
kelijk zich voelen bij absolute afhankelijkheid is
tot het eind van 't stuk toe bijzonder goed volge-
houden. De laatste schets „Geesje", is weer meer
wazig, maar toch ook goed geschreven.

't Is altijd moeilijk, een schetsenbundel als een
eenheid te zien en dat is ook hier het geval.
Voor mij bestaat heel groot verschil tusschen „de
man met de lantaarn" en „Grand Seigneur", ook
technisch. Maar een stuk als het laatstgenoemde
is dan ook op zichzelf voldoende, om den bundel
met ingenomenheid te begroeten.

„De kracht van hunne kracht" is óók
een samenvoeging van afzonderlijke stukken, maar
die zijn toch tot een goede eenheid gegroeid en
doordat ze gelijk zijn van localisatie, en omdat
dezelfde personen herhaaldelijk optreden.

Als vroeger werk van Keuning, is ook dit boek
een reproductie van het Groningsche leven op
't land, en, al is het voor een vreemde in dat
milieu moeilijk om het al of niet juiste van de
typeering te bepalen, ik durf toch wel te zeggen,
dat dit boek knap werk geeft. Want de karak-
ters zijn consequent geteekend en allerlei kleine
trekken in de verschillende stukken doen zien,
dat de psycho-analyse, te voren van een der
personen gegeven, juist is. Daarbij komt nog, dat
de dialectische taal, vol van kernachtige en karak-
teristieke uitdrukkingen volkomen harmonieert met
geheel de omgeving, in haar puntige kleinzieligheid
eenerzijds, haar kostelijke naïveteit aan den an-
deren kant. En het humor-element, dat altijd sterk
is onder het volk en gewoonlijk met naïveteit
nauw verbonden, ontbreekt geenszins.

De verhalen, of eigenlijk, dorpschetsen zijn ge-
traliseerd in Dijkhuizen en heel het dorpsleven
speelt er zich in af, met al z'n heftigheden en
harmonieën, juist die afwisseling maakt het boek,
dat toch in de eerste plaats een karaktertypee-
ring is, zoo pittig en doet de lectuur een onver-
deeld genoegen zijn. Zoo'n guispig klein ruzietje
als tusschen Neeltje en Mina, twee ondjes van
bij de zestig, over het al of niet schoon zijn van
Mina's gordijnen, een heftig woordgekleet als
tusschen Klaas Koster, den 17-jarigen arbeiders-
zoon en bakker Westerman, over de stoeten, door
den laatste het vorige jaar aan de „jongelings-
vereeniging" voor haar jaarfeest geleverd, een
broederlijkheid als van Trijstra, die den domi-
nee en den kerkerand wil gebruiken om z'n triomf
over een ander te vieren — ze illustreeren kos-
telijk de dorpsmenschen en dorpszaken en zetten
de karakterteekening telkens weer in het juiste
kader.

En daarnaast is overal dat eigenaardig dorps-
sche meeleven in elkanders leed, meedragen van
elkanders last, dat leed en last beide verlicht.
Ook daarvan zijn meerdere voorbeelden te noemen;
ik volsta nu maar met te verwijzen naar de schets
„Neeltjes preek".

Maar één gemeenschappelijke trek verbindt alle
stukken en maakt inderdaad het boek tot een
krachtig sprekende eenheid, dat n.l. alle tegen-
strijdigheden, onderlinge verschillen, guispige of
éclatante wijvingen worden opgelost in het één